

biliklər verir, onlarda ana dilinə məhəbbət və hörmət hissini artırır. Bir sözlə, düşünmək, danışmaq, öyrənmək bacarığının inkişafına kömək edir.

Təcrübə göstərir ki, dərsləkdə Azərbaycan ədəbiyyat tarixində uşaqlar üçün yazıb yaradan sənətkarların həyat və yaradıcılığı ilə bağlı materiallarla da tanış olmağa da ehtiyac duyulur.

Bütün bunlar bir daha təsdiq edir ki, kurikulumu əsasən yazılan dərsləklərlə işləmək üçün müəllim treninqlərdən keçməli, öz üzərində işləməli və öz dərslərini müasir tələblər səviyyəsinə qurmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çapağılu, 2009.

2. Əlizadə Ə. Dərslək-müəllim-dərs. // Kurikulum. № 4, 2010.

Учебник является основным направляющим средством Резюме

В статье говорится об учебниках и учебных пособиях, написанных на основе национального курикулу-ма.

A textbook is the basic guiding means Summary

The article deals with the textbooks and teaching supplies based on curriculum.

Hörmətli abunəçilər!

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına 2011-ci il üçün birinci yarımlı üçün abunə yazılışı davam edir. İndeks: 1002

Jurnalımızın 2011-ci ildə ilboyu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırırıq. İldə 6 nömrə nəşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat 20 qəpik, illik abunə haqqı 13 manat 20 qəpikdir.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

"Azərmətbuatayımı" ASC

"Qasid" ASC

"Qaya"

"Səma"

"Xpress-Elita"

"Kaspi"

"Səda"

mətbuatayımı firmalarında qəbul edilir. Böyük əməlləri olan pedaqoji jurnalımıza abunə yazılmağa tələsin.

440-39-83

493-16-43

441-35-33

494-09-59

437-28-10

432-39-55

430-54-26

Pedaqogika

Zəhmətin bəhrəsi və yaxud peşəkarlıq

İramin İsayev

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
professoru

Allahverdi Quliyev

Gəncə Dövlət Universitetinin dosenti

Sağlam həyatının bütün mərhələlərində zəhmətsevərliyi və işgüzarlığı ilə, pedaqogika tarixi və nəzəriyyəsi itisası üzrə apardığı tədqiqatlarla fərqlənən akademik Hüseyn Əhmədov çağdaş Azərbaycan pedaqoji mühitində və digər ölkələrdə tanınan alimlərdəndir. Onun əsərləri, hər bir elmi tezis və mülahizələri səbirlə və uzunmüddətli araşdırmalara, arxiv sənədlərinə, mətbuat materiallarına, dövrün tələblərindən doğan təcrübəyə əsaslanan tədqiqatçı alimə məxsus keyfiyyətləri özündə ehtiva edir.

Hüseyn Əhmədovun geniş yaradıcılıq diapazonu sadəcə kəmiyyət baxımından deyil, keyfiyyət göstəriciləri ilə də fərqlənir. Yazdığı tədqiqat əsərlərinin təhlili göstərir ki, pedaqogika elminin ələ bir sahəsini tapmaq mümkün deyil ki, onun yaradıcı təfəkkür süzgəcindən keçirilməsin. Eyni zamanda bu tədqiqatlar məntiqiliyi, fasiləsizliyi və dinamikliyi ilə diqqəti cəlb edir. Bu cür alimlər yazılarında fakt və obyektivlik meyarlarını əsas götürməklə bərabər, başqalarından da belə hərəkət etməyi tələb edirlər. Məhz H. Əhmədovun fasiləsiz, sistemli elmi axtarışları, onun peşəkar alim-

tədqiqatçı statusuna malik olduğunu sübut edir. Bütün bunlar öz ifadəsini onun çap olunmuş 12 cildlik əsərlərində tapır.

Çoxcildlik seçilmiş pedaqoji əsərlərinin məntiqi davamı kimi, bu günlərdə çapdan çıxmış əsərləri külliyyatın XIII və XIV cildlərində toplanmış məqalələr alimin öz yaradıcılıq prinsipinə daim sadiq qaldığını bir daha təsdiq edir. Bu cildlərdə alimin müxtəlif illərdə Azərbaycanın məktəb və pedaqoji fikir tarixinə, pedaqogikanın nəzəri və praktik məsələlərinə dair nəşr olunmuş tədqiqat xarakterli, eyni zamanda elmi-pedaqoji və publisistik məqalələri toplanmışdır. Bununla yanaşı, XIV cildə sovet hakimiyyəti illərində və müasir dövrdə işıq üzü gören kitab, qəzet və jurnal məqalələri də toplanmışdır.

Seçilmiş pedaqoji əsərlərin XIII cildində H. Əhmədovun əsasən Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixinə dair məqalələri toplansa da, öz tədqiqatçı idealının təhrikinə uyğun, dövrün ictimai-siyasi hadisələri fonunda müasir təhsilin problemləri və onların həlli yolları əsərlərin məntiqi leytmotivini təşkil edir. Bu mənə-

da "Heydər Əliyev və Azərbaycan təhsilinin inkişafı", "Heydər Əliyev və milli təhsil quruculuğu" adlı yazıları xüsusi maraq doğurur. Həmin məqalələrdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi ilk günlərdən ölkənin və onun sosial-iqtisadi inkişafının aparıcı istiqamətlərindən biri kimi təhsilin yeni quruculuq tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsinə nail olmaq üçün bütün potensial imkanlardan istifadəyə geniş yer verdiyi və şərait yaratdığı ön plana çəkilir. Azərbaycan təhsilinin XX əsrin II yarısında keçdiyi: a) Azərbaycan təhsili yüksəliş illərində (1969-1982); b) Azərbaycan təhsili 1982-1987-ci illərdə; c) Azərbaycan təhsili depressiya illərində (1988-1993-cü ilin I yarısı); d) müstəqil Azərbaycanda yeni təhsil quruculuğu dövrü (1993-cü ilin iyunundan başlanan ikinci dövr) kimi inkişaf mərhələlərində Heydər Əliyevin təhsil siyasəti diqqətə çatdırılır. Sonra müəllif təhsil sistemimizin keçdiyi inkişaf mərhələlərində özünəməxsus xüsusiyyətləri təhlil edərək müstəqil dövlətimizin yeni təhsil strategiyasının hazırlanmasının haqlı olaraq ulu öndərimiz Heydər Əliyevlə bağlı olduğunu vurğulayır və belə qənaətə gəlir ki, "əsrin üçdə birində Azərbaycan təhsilinin inkişafının ən yaddaqalan məqamları... bu müdrik insanın, dünya şöhrətli siyasət adamının adı və fəaliyyəti ilə bağlı olub, bu gün də bağlıdır, sabah da bağlı olacaqdır". Məqalədə eyni zamanda Heydər Əliyevin təhsillə yanaşı elm və mədəniyyətin inkişafında çoxxəli fəaliyyətinin, idarəçilik və dövlətçilik iş üslubunun çağdaş dünyada siyasi lider kimi özünü təsdiq edən İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilməsi təbii

qanunauyğunluq hesab edilir.

Milli təhsil quruculuğu işində ulu öndər H.Əliyevin fəaliyyətinin əsas prioriteti kimi Azərbaycanın müəllimlərinin XI qurultayında etdiyi proqram çıxışında irəli sürdüyü konseptual strategiyası əsas tutan tədqiqatçı alim fikirlərini, əvvəlki dövrə qiymət verərək onun imkanlarını təhlil edən ümummilli liderin söylədiyi aşağıdakı tövsiyələrlə yekunlaşdırır: "...xalqımızın maariflənməsi, təhsillənməsi üçün o dövr çox əhəmiyyətli bir dövr olmuşdur. Biz bunu qiymətləndirməliyik, heç vaxt unutmamalıyıq. Biz tariximizə doğru, ədalətli qiymət verməliyik". Bu yazıda Azərbaycan təhsilinin milli əsaslarla inkişafını, onun keçdiyi müxtəlif tarixi dövrlərdə zamanın tələp etdiyi tələblərə müvafiq təkamül prosesinin lazımı səviyyədə dərk olunmasını, bu təməl üzərində yeni, modern, rəqəbətdə davamlı təhsil sisteminin qurulmasını ön plana çəkən Heydər Əliyev düşüncəsi aparıcı istiqamət kimi əsas götürülür. Müəllif XX əsr Azərbaycan tarixinin böyük nailiyyətlərindən biri kimi ölkəmizdə müasir tipli tədris-tərbiyə müəssisələrinin zəngin şəbəkəsinin yaranması və inkişafının son 40 ilə yaxın dövrünün Heydər Əliyevin fəaliyyəti ilə sıx bağlı olduğunu da qeyd edir. Cəmiyyətin və xüsusən də müstəqil dövlətçiliyimizin inkişafında təhsilin və elm adamlarının rolunu yüksək qiymətləndirən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev deyir: "...təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycanın iqtisadiyyatı belə güclü inkişaf edə

bilməzdi. Bunlar olmasaydı, Azərbaycan elmi inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərlə əldə etdiyimiz nailiyyəti heç vaxt unutmamalıyıq". Bu səbəbdən də müəllif ölkəmizin gələcək qurucuları kimi gəncliyin həyata hazırlıq səviyyəsinin yüksəldilməsində təhsillə tərbibə işinə kompleks yanaşmaq prinsipinə sədaqətli nümayiş etdirən Heydər Əliyevin düşüncəsinin mühüm aspektlərini ümumiləşdirir, insan və vətəndaş tərbiyyəsinin mühüm komponentlərini müəyyənləşdirir.

Gənclərin yüksək mənəvi keyfiyyətlər ruhunda tərbibə edilməsi üçün milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlər hər bir gənc tərəfindən mənimsənilməlidir; gənclərimiz milli ruhda tərbibə olunmalıdır; onlar tariximizi, dilimizi, mədəniyyətimizi və dini dəyərlərimizi yaxşı bilməlidir. Göründüyü kimi, milli tərbibə Heydər Əliyevin təhsil konsepsiyasının mühüm aspektlərindəndir: "Mənəviyyat olmasa yerdə heç bir şey ola bilməz... bu gün mənəvi tərbibə də keçmiş illərdən daha çox lazımdır". H.Əhmədov bu aparıcı konsepsiya rəğmətinə ulu öndərin mənəvi tərbibə və onun mühüm komponentləri barədə fikirlərini təhlil edərək gənclərin tərbiyyəsinin bu vahid istiqamətə yönəldilməsinin yol və vasitələrinə diqqətli cəlb edir.

H.Əhmədova məxsus əməksevərlik fikri və düşüncəsi onun sələfləri və müasirlərinin fəaliyyətinin təhlili-nə həsr edilmiş yazılarında, onların elmi-pedaqoji və metodik fəaliyyətinə verdiyi qiymətdə də özünü göstərir.

Əsl tədqiqatçılara məxsus olan hörmət və qayğıkeşliyi biz onun sələfləri və müasirləri – Ə.Seyidovun, S.Muradxanlının, H.Hüseynovun, Ə.Əliyevin, B.Budaqovun, Ə.Ağayevin fəlsəfi, pedaqoji, metodik fəaliyyətlərinə həsr etdiyi məqalələrində də görürük.

Hüseyn Əhmədovun XIII və XIV cildlərinə daxil edilmiş əsərləri sübut edir ki, onun tədqiqatları geniş diapazonla malik olmaqla pedaqogikanın elə bir istiqaməti yoxdur ki, onunla bağlı düşüncələrini ortaya qoymasın. Alimin araşdırmalarında həmişə tarixiliklə yanaşı, təhsilin müasir problemləri ön plana çəkilir. Diqqətli cəlb edən cəhət odur ki, hər bir kitabla yazdığı rəyde, publisistik və tədqiqat xarakterli məqalələrində daima sübut, fakt və sənədlərə istinad edir.

Bu xüsusiyyət onun akademik Ramiz Mehdiyevin "Gələcəyin strategiyası müəyyənləşdirərkən: modernləşmə xətti" adlı əsərinə yazdığı rəyde də özünü göstərir. H.Əhmədov əsəri ciddi elmi hadisə kimi dəyərləndirir və fikrini belə ümumiləşdirir: "Akademik müasir milli siyasi-elmi publisistikəni təkcə yeni mərhələyə qaldırmamış, onun beynəlxalq miqyasda nüfuzunu da təmin etmişdir. Haqqında söhbət gədən əsərdə isə akademik ulu öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi müstəqil dövlət quruculuğunun tarixi təşəkkül prosesini, eləcə də hazırda həyata keçirilən strategiyanın mahiyyətini çağdaş dünyamızın imperativləri kontekstində araşdırmış, orijinal nəticələr ortaya qoymuşdur" (XIII cild, səh.75). Müəllifin analitik təhlil nəticəsində müstəqil dövlət quruculuğu prosesinin milli dəyərlər bazasını təşkil edən milli dəyərlər sisteminə modernləşmiş əsas aspektləri akademikün düşüncə

tərzinə və məntiqinə uyğun dəyərləndirməsi, məhiyyətinə açaraq məqsədyönlü, sərrast ümumiləşdirmələr aparması onun yüksək tədqiqatçılıq bacarığına sahib olduğunu təsdiqləyir.

Milli modernləşmə dedikdə, görkəmli filosof üç məsələnin həllinin vacibliyini irəli sürür: "Vətəndaş həmrəyliyinin təmin edilməsi, demokratik təsisatların və ənənələrin təkmilləşdirilməsi, habelə müvafiq sosial sistemlərin formalaşdırılması; səmərəli və möhkəm sistem yaradılması və onun ümumavropa strukturuna daxil edilməsi, habelə milli iqtisadiyyatın rəqəbat qabiliyyətinin gücləndirilməsi; nəhayət azərbaycançılığın və milli "mən"-in məhiyyətinin başa düşülməsinin üstünlük təşkil etdiyi möhkəm sosisiomedəni mühitin qurulması. Müəllifin qənaətinə, bu üç məsələ milli inkişaf strategiyasında birinci dərəcəlidir". Bu vacib strateji xəttin perspektivində isə milli inkişafın innovasiyalara istinad edilməsi, Avropa təhsil sistemində inteqrasiya xüsusi vurğulanır.

Bunula yanaşı öz tədqiqatçılıq idealarının təhrikinə uyğun, dövrün ictimai-siyasi fonunda müasir təhsilin problemləri və onun həlli yolları haqqında H.Əhmədovun məntiqinin leytmotivi kimi əsərlərinin bu cildlərində yer tutan yazılarda öz əksini tapır. Bu cəhətdən Rusiya Təhsil Akademiyasının "Xəbərlər"ində çap edilən və əsərlərinin XIV cildinə daxil edilən məqaləsi müasir təfəkkür tərzinə malik alim düşüncəsinin nəticəsi kimi qiymətləndirilir. Bu yazının paradigmasının əsasını Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyasını müəyyənləşdirən Heydər Əliyev düşüncəsinin şüurlarda intibah yaradan diqqətverici ideya kimi qəbul edilməsi təşkil edir.

"Bu gün dünyada belə bir tendensiya var: qloballaşmış cəmiyyət formalaşdırmaq. Buna isə elmin, təhsilin gələcək uğurları və insanların təfəkkürünün yeniləşməsi hesabına nail olmaq olar" (H.Əliyev). Bu ideyanın təhqin etdiyinə uyğun H.Əhmədov müasir təhsil sistemində qloballaşma prizmasından yanaşır, buna dünya miqyasında təhsilə verilən tələb kimi yanaşır, onun məhiyyəti və məzmununu açıq, həyata keçirilməsi yolları haqqında öz mülahizələrini irəli sürür.

Akademik Hüseyn Əhmədov öz tədqiqat xarakterli yazılarında mütləq olaraq, təhsilin dövrün tələbinə uyğun yeni nəzəri problemlərinin aşdırılmasına yer verməklə yanaşı məktəb və pedaqoji fikir tariximizin aparıcı tədqiqatçısı olduğunu da unutmur. Alimin əsərləri külliyyatının bu cildlərinə daxil etdiyi məqalələrin əksəriyyətinin bu səpgidə olması, özünün tədqiqat istiqamətinə sadiqliyini bir daha təsdiq edir. Kitabə daxil edilmiş tarixi səpgili məqalələrdə söhbət gedən məktəblərin bir qayda olaraq yerləşdiyi şəhər, kənd və rayonların coğrafi şəraiti və təbiəti nəzərdən keçirilir. Nəticədə həmin yerlərdə məarif müəssisələrinin yaranması təsadüfi deyil, qanunauyğun bir hadisə kimi əsəlləndirilir. Həmin məktəblərin fəaliyyəti ilə XIX əsrdə Azərbaycanda baş verən mütləq məarifçilik hərəkatı müqayisəli təhlil edilir. Bu mütləq hadisənin milli-mədəni və sosial-siyasi məhiyyəti və inkişaf xüsusiyyətləri ilə bağlı elmi-nəzəri fikirlər reallaşdırılır. Bu dövrdə Azərbaycan məarifçilərinin qadın hüquqları və təhsilinə xüsusi fikir vermələri və qız məktəblərinin açılması məsələləri məktəb şəbəkələrinin genişləndirilməsi fonunda şərh edilir.

H.Əhmədovun tədqiqatlarında mühüm istiqamətlərdən biri də, XIX əsr Azərbaycan məarifçilik hərəkatının qabaqcıl nümayəndələrinin pedaqoji fikir tarixində rolunu müəyyənləşdirməsi, onların ideyalarının məktəb təhsilinin inkişafında təsir gücünə aydınlıq gətirməsi və müasir dövrdə təhsilin yeniləşməsi prosesinin həmin demokratik ideyalardan qaynaqlandığını aşdırmasıdır.

Bunula yanaşı H.Əhmədovun bu cildlərə daxil etdiyi məqalələrində digər xalqların da pedaqoji fikir tarixi nümayəndələrinin ideyalarının öyrənilməsinə tədqiqat obyektinə çevirməsi, bunların Azərbaycanda məktəb və təhsilin inkişafına göstərdiyi təsir imkanlarını tədqiq etməsi xüsusi maraq doğurur. O, "Dünya pedaqoji elminin korifeyi – Y. A. Komenskinin ideyaları və onun Azərbaycanda yayılması yolları", "Makarenko", "Suxomlinski" kimi məqalələri ilə özünün tədqiqatçılıq istiqamətinə sadiqliyini ifadə edir.

XIX əsrin II yarısı və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan məktəb təhsili və pedaqoji fikrinə özünü göstərən intibahın böyük rus pedaqoqu K.D.Üşinskinin pedaqoji ideyaları ilə müqayisəli təhlili Hüseyn Əhmədova məxsus yaradıcılıq təfəkkürünün məhsuludur. K.D.Üşinskinin "Vətən dili" dərsliyinin təsiri ilə Azərbaycan məktəbliləri üçün sövü üsulla Şərqdə ilk olaraq "Ana dili" ("Vətən dili") kitabı yazmış A.O.Çernyayevski və M.Ə.Elxanovun pedaqoji metodik fəaliyyətini tədqiq etdikdən sonra müəllif bu ənənələri davam etdirən Azərbaycan məarifçilərindən Rəşid bəy Əfəndiyevin "Bəsirətül-ətral", "Uşaq

bağçası" dərsliklərinin təhlili nəticəsində belə qənaətə gəlir ki, həmin dərsliklər K.D.Üşinskinin "Vətən dili" və "Uşaq aləmi" dərsliklərinin təsiri ilə yazılmışdır. Tədqiqatçı alim fikrini əsaslandırmaq üçün "K.D. Üşinskinin "Vətən dili"nin tədrisi üçün rəhbərlik" adlı metodik göstərişi ilə Rəşid bəy Əfəndiyevin "Səs üsulu ilə savad öyrətməkdən ötrü metodik göstəriş, müəllimlər üçün rəhbər və s." adlı yazısının müqayisəli təhlilini verir.

H.Əhmədovun "Seçilmiş pedaqoji əsərlər" seriyasının davamı olaraq çapdan çıxmış XIII və XIV cildlərinə daxil edilən publisistik və elmi tədqiqat xarakterli məqalələr, kitablara yazdığı rəylər onun yorulmaq bilməyən, daima gənclik şövqü ilə çalışan, özünəməxsus tədqiqatçılıq maneristəna malik peşəkar alim kimi səciyyəvləndirməyə əsas verir.

Плоды труда или профессионализм

Резюме

Статья посвящена XIII и XIV томам "Сборника статей" академика Гусейна Ахмедова.

The benefit of labour or professionalism

Summary

The article is devoted to the XIII & XIV volumes of academician's "collection of articles".